

До

Членовете на Научното жури, сформирани със Заповед № РД 38-589 от 21.09.2018 г. на Ректора на Софийския университет "Св. Климент Охридски" относно конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ на Софийския университет "Св. Климент Охридски" в област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.6. „Право“, научна специалност „Гражданско и семейно право“

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.ю.н. Георги Петров Пенчев
Юридически факултет на Пловдивския университет "Паисий Хилендарски"

относно: материалите, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ на Софийския университет "Св. Климент Охридски" в област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.6. „Право“, научна специалност „Гражданско и семейно право“

Уважаеми членове на Научното жури,

Със заповед № РД 38-589 от 21.09.2018 г. на Ректора на Софийския университет "Св. Климент Охридски" (СУ) съм определен за член на научното жури относно конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ на СУ в област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.6. „Право“, научна специалност „Гражданско и семейно право“, обявен за нуждите на катедра „Гражданскоправни науки“ към Юридическия факултет (ЮФ) на СУ. Предоставям на Вашето внимание становището си, изготвено на основание чл. 29а от Закона за развитието на академичния състав на Република България (ЗРАСРБ – ДВ, бр. 38 от 2010 г., изм. и доп.), чл. 62, ал. 1 във връзка с чл. 57, ал. 3 от Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав на Република България, приет с ПМС № 202 от 10.09.2010 г. (ППЗРАСРБ – ДВ, бр. 75 от 2010 г., изм. и доп.) и чл. 115 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (ПУРПНСЗАДСУ) от 2011 г., изм. и доп. – В: *Софийски*

университет „Св. Климент Охридски“ [онлайн]. [прегледан 14.11.2018].
Достъпно от: https://www.uni-sofia.bg/index.php/bul/universitet_t/proceduri_za_nauchni_stepeni_i_akademichni_dl_zhnosti

1. Общо представяне на процедурата и кандидата

1.1. Общо представяне на процедурата

Конкурсът за заемане на академичната длъжност „професор“ на СУ по област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.6. „Право“, научна специалност „Гражданско и семейно право“ за нуждите на катедра „Гражданскоправни науки“ към ЮФ на СУ е обявен в „Държавен вестник“ (ДВ), бр. 64 от 03.08.2018 г. и в Интернет-страницата на СУ. Процедурата по този конкурс е открита с Решение на Академичния съвет на СУ по протокол № 9 от 18.04.2018 г., като на основание § 40 от Преходните и заключителните разпоредби на Закона за изменение и допълнение на ЗРАСРБ (ДВ, бр. 30 от 2018 г., в сила от 04.05.2018 г.) в тази насока е приложима правната уредба преди влизането в сила на същия закон, т.е. преди 04.05.2018 г.

За участие в конкурса е подал в срок документи само един кандидат – доц. д-р Павел Атанасов Сарафов от катедра „Гражданскоправни науки“ на ЮФ при СУ. Представеният от него комплект материали и документи е в съответствие с изискванията на чл. 114, ал. 4 във връзка с чл. 98-100 от ПУРПНСЗАДСУ. Кандидатът за участие в конкурса е приложил 4 научни труда, от които една монография с наименование „Съседското право като институт на вещното право в България“, София: Издателство „Сиела“, 2018 г., 224 с. и 3 научни статии, публикувани след заемането на академичната длъжност „доцент“ в 2013 г. Всички те са в областта на вещното право.

1.2. Кратки биографични данни на кандидата

Доц. д-р Павел Сарафов завършва висшето си образование в ЮФ на СУ в 1987 г. През 1988 г., след успешно проведен конкурс, е назначен за асистент по гражданско и семейно право в Академията на МВР (тогава – ВИПОНД-МВР). От 1992 г., след успешно проведен конкурс, започва работа като асистент, също по гражданско и семейно право, в ЮФ на СУ, където в 1997 г. заема академичната длъжност „старши асистент“, а в 2000 г. – „главен асистент“. В 2001 г. успешно защитава дисертационен труд на тема „Право на собственост и неговите ограничения“ и придобива образователната и научна степен „доктор“ (тогава – „кандидат на

юридическите науки“). След успешно проведен конкурс, в 2013 г. е назначен на академичната длъжност „доцент“ по научната специалност „Гражданско и семейно право“ в ЮФ на СУ.

1.3. Лични впечатления за кандидата

Личните ми впечатления от кандидата в конкурса са много добри. Той притежава необходимите делови и морални качества за упражняване на преподавателската си дейност в СУ. Към колегите си от ЮФ и служителите на СУ винаги се стреми да бъде учтив, внимателен и коректен, спечелил си е и репутацията на обаятелен преподавател пред студентите. Освен това, той винаги се стреми да бъде коректен и етичен и към колегите си от другите юридически факултети в страната.

2. Обща характеристика на дейността на кандидата

2.1. Оценка на учебно-педагогическата дейност

Доц. д-р Павел Сарафов участва активно в учебно-педагогическата дейност в СУ. Като асистент в ЮФ на СУ е водил упражненията по учебните дисциплини „Гражданско право: Обща част“, „Вещно право“, „Облигационно право“, „Семейно и наследствено право“ и „Търговско право“. През периода 2010-2012 г. е водил лекционния курс по „Основи на частното право“ в специалност „Международни отношения“ към ЮФ на СУ, а от учебната 2012-2013 г. води лекционния курс по учебната дисциплина „Вещно право“ в същия факултет.

От 2002 г. той постъпва на работа в ЮФ на Великотърновския университет „Св.св. Кирил и Методий“ (ВТУ), където води лекционния курс по учебната дисциплина „Търговско право“, а от учебната 2013-2014 г. води и лекционния курс по учебната дисциплина „Вещно право“.

Определено може да се изтъкне факта, че кандидатът в конкурса изпълнява добросъвестно задълженията си като преподавател по горепосочените научни дисциплини. Учебните занятия протичат при съчетаване на теоретични знания с решаване на казуси и даване на примери от съдебната практика, с което у студентите се изграждат умения за правен анализ и проучване на литературата и юриспруденцията. Същевременно от гореизложеното се налага констатацията за натрупан солиден преподавателски опит и умения от доц. д-р Павел Сарафов.

2.2. Оценка на научната и научно-приложната дейност

С оглед на научната дейност на доц. д-р Павел Сарафов трябва да се отбележи обстоятелството, че той е представил монографията „Съседското право като институт на вещното право в България“ в качеството ѝ на хабилизационен труд, както и 3 броя статии в областта на вещното право.

Посоченият монографичен труд на кандидата е първото у нас комплексно научно изследване относно правния режим на т.нар. „съседско право“ като правен институт на вещното право. Определено може да се направи констатацията, че с него се запълва една празнота в правната ни литература и то по една неизследвана досега в по-обемисти научни трудове правна проблематика. Същевременно в представените 3 статии авторът е анализирал разнообразни правни проблеми, свързани например с възгледите относно правото на собственост в модерното частно право, идеологическия подход в неговото осмисляне, както и начините за защита на вещните права.

Във връзка с научно-приложната дейност на кандидата в конкурса е необходимо да се изтъкне обстоятелството, че той е преминал специализация по въпросите на „Правата на човека“ в Атинския университет, Гърция. Определено може да се направи констатацията, че тази негова специализация има както научно, така и практико-приложно значение за развитието на българското законодателство в тази област, както и за преподаваните от него учебни дисциплини.

2.3. Оценка на научните и практически резултати и приноси на представената за участие в конкурса научна продукция

Научните резултати на доц. д-р Павел Сарафов в областта на вещното право оценявам като подчертано съществени и значими. Сред кръга на представените от него научни публикации за участие в конкурса, с оглед на приносите им, най-високо е необходимо да бъде оценен хабилитационният му труд „Съседското право като институт на вещното право в България“. В структурно отношение той се подразделя на „въведение“ (с. 15-16), девет глави (с. 17-212), заключение (с. 213-216) и библиография (с. 217-222), съдържаща 66 заглавия на кирилица и 11 заглавия на латиница. Научните приноси в тази монография и в представените 3 статии в областта на вещното право се изразяват в обогатяване на съществуващите знания чрез предлаганата новост в изследването на редица правни проблеми.

Конкретните научни и практически резултати и приноси на кандидата в хабилитационния му труд „Съседското право като институт на вещното право в България“ могат да бъдат очертани, както следва:

1. авторско обособяване на 4 принципи на съседското право съгласно римското право (с. 18-27);

2. оригинално формулирани авторски дефиниции на редица понятия, и по-специално на понятията „съседско право“ (с. 58 и 213); „субекти на съседските отношения“ (с. 100); „участници в съседските отношения“ (с. 103); „съседски правоотношения“ (с. 110);

3. лансиране на редица оригинални авторски становища, напр. относно нормите на съседското право като „норми с универсален

характер“ (с. 79-80), съдържанието на пречките за ползването на съседен имот по чл. 50 от Закона за собствеността (ЗС - Изв., бр. 92 от 1951 г., изм. и доп.) (с. 122-123) и юридическата природа на етажната собственост (с. 198);

4. извършване на редица сполучливи авторски анализи, напр. на: а) характерните особености съседското право като правен институт по Закона за имуществата, за собствеността и сервитутите (обн., ДВ, бр. 29 от 1904 г., в сила от 01.09.1904 г., отм., Изв., бр. 92 от 1951 г.) (с. 32-40), съчетан със уместна, според мен, авторска критика на този закон относно липсата на правна уредба на емисиите от съседни имоти (с. 40); б) характерните особености на този правен институт по ЗС (с. 43-55), сред които заслужаващо подкрепя изследване на въздействието на екологичното законодателство върху съседското право, свързано с емисии от съседен имот (с. 47-48); в) характерните особености на съседските правоотношения (с. 105-140); г) видовете съседски правоотношения (с. 140-151); д) изискванията спрямо емисиите, изпускани от съседен имот (с. 156-162), съчетан с оригинална и заслужаваща подкрепа авторска констатация, че превишаването на пределно допустимите норми за емисии от съседен имот следва да се смята за създаване на „пречки, по-големи от обикновените“ по смисъла на чл. 50 от ЗС; е) границите във връзка със засаждането на растения в собствен („свой“) имот (с. 166-168); ж) границите, до които е допустимо разпространението на клони и корени от дървета, намиращи се в съседен имот (с. 168-170);

5. много добро равнище на изследване на общите белези между поземлените сервитути и ограниченията, произтичащи от съседските правоотношения (с. 67-70), както и на разликите между тях (с. 75-78);

6. оригинално изследване на „колективистичния подход“ при уреждане на отношенията между етажните собственици, от една страна, и, от друга страна, трети лица, напр. доставчиците на топлинна енергия (с. 202-209);

7. в заключението (с. 213-216) са направени ценни в теоретично отношение по-общи изводи от разгледаната правна уредба.

Научни и научно-приложни приноси могат да бъдат отбелязани и в статиите, представени от кандидата за конкурса.

В статията „Относно факторите за установяване възгледа за правото на собственост в модерното частно право“, публикувана в сб. „Theo Noster: Сборник в памет на гл. ас. Теодор Пиперков“, София: УИ „Св. Кл. Охридски“, 2014, с. 175-185 са разгледани проблемите, свързани с възгледите за правото на собственост в римското право (с. 175-179), през епохата на феодализма (с. 179-181) и в модерната епоха (с. 181-185). Научните приноси в нея се състоят в: а) изследване на начините, по които собственикът на вещта се описва като притежател на пълната му власт над нея (с. 176-177); б) авторски извод относно причината за възникването на

класическата триада на правомощията, свързани със съдържанието на правото на собственост, т.е. владение, ползване и разпореждане, изразяваща се в „стремежът да се обозначи несобственост“ (с. 177); в) авторски изводи във връзка с римскоправния възглед за правото на собственост, които се изразяват в научните тези относно липсата на дефиниция на правото на собственост и определянето на правните възможности на собственика спрямо вещта (с. 178-179); г) авторски анализ на т.нар. „разделна собственост“ във феодалното право, при която „два насрещни правни субекта трябва да споделят и търпят позицията си спрямо вещта“, тъй като между тези субекти съществува зависимост и правна задълженост (с. 180); д) авторски извод относно феодалната представа за собствеността, изразяващ се в научната теза за правото на собственост, което е обусловено от „отношенията на съсловна йерархия и съсловен васалитет“ (с. 181); е) посочване на причините за оформящото се ново антифеодално разбиране за собствеността в условията на преход от феодално към буржоазно общество, изразяващи се във въвеждането на ново понятие за собствеността, осигуряващо „изравняване в начина, по който се представя правното положение на субектите спрямо вещта“, както и във възприемането на римскоправния модел на правото на собственост (с. 182); и ж) подчертаване на идеологията на буржоазния либерализъм като фактор при установяване на възгледа за собствеността „в модерната епоха“ (с. 183), съчетано с изводи относно промяната в отношенията между индивида и публичната власт по повод на собствеността върху вещи, както и с авторска дефиниция на правото на собственост като субективно право (с. 184).

В статията „Идеологическият подход при осмислянето на правото на собственост и неговите познавателно-понятийни последици за гражданското право“, публикувана в „Сборник научни изследвания в памет на Теодор Пиперков“, Велико Търново: УИ „Св.св. Кирил и Методий“, 2016, с. 161-176 вниманието е насочено към две групи проблеми, а именно причините за намесата на идеологията в „цивилноправното осмисляне на правото на собственост“ (с. 165-166) и проявите на идеологическото влияние върху „цивилистичното разбиране за правото на собственост“ (с. 166-176). Като съществени научни приноси в нея могат да бъдат изтъкнати: а) авторско становище, че „чрез идеология не може да се обяснява правото на собственост и същността му на юридическо явление“ (с. 162); б) авторско становище за идеологията като „модел за обясняване на основни явления от обществената действителност и процесите, които протичат в нея, при изхождане от определени ценностни нагласи и предварително постулирани базисни позиции“ (с. 163); в) посочване на основанията за изясняване на идеологическите влияния върху „цивилистичните възгледи за правото на собственост“ (с. 163-165); г) много добър авторски анализ на причините за намесата на

идеологията в „цивилноправните осмисляния на правото на собственост“, които, според кандидата в конкурса, са: аа) стремежът към изграждане на цялостна представа на общественото устройство и свързаните с него явления, и бб) „либерализма“ като обосноваване на упражняването на правото на собственост (с. 165-166); д) сполучлив авторски анализ на проявата на идеологическо влияние „чрез пренасяне на идеологически оценки и идеологически квалификационни подходи спрямо разбиранията за правото на собственост“ (с. 167-169); е) изследване на много добро равнище на проявата на идеологическо влияние „при осмислянето на правото на собственост чрез водене на идеологически спорове под формата на правни“ (с. 169-170); ж) детайлно разглеждане на идеологическия спор за понятието за право на собственост в германската правна доктрина (с. 171-176).

В статията „Съотношение между способите за защита на вещните права“, публикувана в сп. „Търговско право“, София, 2017, № 2, с. 17-31 са разгледани три групи правни проблеми, а именно съотношението на дефинитивно изключване на един начин („способ“) за защита от наличието на друг такъв начин за защита на вещното право (с. 18-20), съотношението на свободна избираемост между различни начини за защита на вещните права (с. 20-30) и съотношението на съединяване на различните начини на защита на вещните права (с. 30-31). Като приноси предимно с научно-приложно значение могат да бъдат отбелязани: а) посочване на две хипотези, при които се изключва единият начин на защита на едно вещно право поради наличието на друг начин на защита на такова право, а именно: аа) когато вещта е била отнета от собственика чрез извършване на престъпление; и бб) при спор за материално право в условията на искане да се иземе по административен ред реституираща се земеделска земя (с. 19); б) сполучлив авторски анализ на съотношението на алтернативност между различни видове искиве при: аа) избора между вещни и облигационни искиве за предаване на вещ (с. 21-24); бб) избора между петиторни (вещноправни) и посесорни (владелчески) искиве за защита на вещни права (с. 24); и вв) изследването на съдебната практика по въпроса в какво съотношение са установителния и осъдителния иск за собственост или друго вещно право, вкл. Тълкувателно решение 8/2012 от 27.11.2013 г. на Върховния касационен съд, Общо събрание на гражданската и търговската колегия – В: *Върховен касационен съд* [онлайн]. [прегледан 14.11.2018]. Достъпно от: <http://www.vks.bg/Dela/2012-08-%D0%9E%D0%A1%D0%93%D0%A2%D0%9A-%D0%A2%D1%8A%D0%BB%D0%BA%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%BD%D0%BE%20%D1%80%D0%B5%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5.pdf> (с. 24-27); в) много добър авторски анализ на съотношението на алтернативност между гражданските искиве за защита на вещни права и принудителните административни мерки в

случаите на: аа) изземване по административен ред на вещи – собственост на държавата или общините, от една страна, и, от друга страна, защита на вещни права по общия исков ред (с. 28-29); и бб) премахване на незаконни строежи по административен ред, от една страна, и, от друга страна, по реда на негаторната искова защита (с. 29-30); г) много полезен за юридическата практика авторски анализ на ситуация, при която е отнета фактическата власт върху вещта и след това е извършена трайна промяна в нейното състояние от преди отнемането на тази фактическа власт, съчетан с авторски извод относно правната възможност за съчетано предявяване както на ревандикационен иск по чл. 108 от ЗС, така и на негаторен иск по чл. 109 от същия закон.

2.4. Оценка на личния принос на кандидата

Изтъкнатите приноси в научната продукция и получените резултати са лична заслуга на кандидата за участие в конкурса. Те са обусловени от дългогодишната добросъвестно и систематично упражнявана от него преподавателска и научна дейност в ЮФ на СУ, както и в ЮФ на ВТУ. Освен това те са показател и за неговото трудолюбие.

3. Критични бележки и препоръки

Към представения хабилитационен труд като монография „Съседското право като институт на вещното право в България“ могат да бъдат отправени и някои критични бележки и препоръки.

3.1. Критични бележки

1. Налице е текстово повторение на авторската дефиниция на понятието „съседско право“ както на с. 58 в глава 4, така и на с. 213 в заключението. Смятам такова повторение за излишно, тъй като достатъчно беше в заключението само да фигурира обобщение за научната и практическа значимост на определянето на съдържанието на това понятие, съчетано с препращане към глава 4;

2. Налице са и някои излишни повторения на цялостното библиографско описание на книгите на отделни наши и чуждестранни автори, които се цитират под линия, напр.: С. Муромцев – на с. 22, 23, 26, 66; Ч. Санфилипо – на с. 23-26 и с. 62; М. Андреев – на с. 22, 24-26, 60, 62-64; и др. Вместо това, по-добре щеше да бъде, преди всичко за улеснение на кандидата в конкурса, от второто и всяко следващо цитиране под линия на същата публикация на съответния автор да се използва съкращението „Цит. съч.“, освен ако не се касае за няколко различни публикации от един и същ автор.

3.2. Препоръки

1. При евентуално второ издание на монографията препоръчително е авторът да преосмисли структурата на изследването, като вместо 9 глави, проблематиката да бъде разпределена в по-малък брой глави, т.е. по-обобщено. Например първите три глави от монографията биха могли да бъдат обединени в една глава, която да съдържа както историческото развитие на разглеждания правен институт, така и сравнителноправния му анализ. От друга страна главите от 4 до 8 също биха могли да се обединят в една глава, напр. с родовото наименование „Обща характеристика на съседското право като правен институт на вещното право на Република България“. Независимо от това смятам, че авторският избор за разпределение на проблематиката по глави и параграфи следва да се уважава.

2. Някои от главите в монографията са с твърде малък обем, напр. глави 2 и 4 са в обем на 4 страници. Следователно изследването в тях можеше да бъде разширено с представяне на възгледите на други автори, а в глава втора – и с проучване на законодателството и на други държави, освен Германия и Австрия. Следователно, препоръчително е авторът да обмисли възможността за разширяване на текста на тези глави при евентуално следващо издание на монографията, при отчитане на предходната ми препоръка.

3.3. Оценка на въздействието на критичните бележки и препоръки върху научното значение на хабилицационния труд

Изтъкнатите критични бележки и препоръки съвсем не омаловажават значимостта на представения от кандидата в конкурса хабилицационен труд. Определено мога да заявя, че монографията на доц. д-р Павел Сарафов „Съседското право като институт на вещното право в България“ има всички качества за хабилицацията му като “професор” на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ в област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.6. „Право“, научна специалност „Гражданско и семейно право“ и че като цяло тя представлява значителен научен и научно-приложен принос. Освен това монографията е написана ясно, разбираемо, логично и се чете с интерес. С нея се спомага за развитието на вещноправната ни литература и на научната дискусия в разглежданата област. Смятам, че тя би представлявала интерес и за читателя-неюрист.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение, след запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържателните се в тях научни и научно-приложни приноси:

1. смятам, че единственият кандидат в конкурса – доц. д-р Павел Атанасов Сарафов – отговаря напълно на изискванията на чл. 29, ал. 1 от

ЗРАСРБ, чл. 60, ал. 1 от ППЗРАСРБ и чл.114, ал. 1 от ПУРПНСЗАДСУ за избор за академичната длъжност „професор” в област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.6. „Право“, научна специалност „Гражданско и семейно право“. Тази моя констатация е мотивирана от следното: а) документите и материалите, представени от кандидата в конкурса отговарят на изискванията на чл. 29, ал. 1, т. 3 от ЗРАСРБ, чл. 60, ал. 1, т. 3 от ППЗРАСРБ и чл. чл.114, ал. 1, т. 3 от ПУРПНСЗАДСУ; б) доц. д-р П. Сарафов е представил достатъчен брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при заемането на академичната длъжност „доцент“ в 2013 г., като в работите на кандидата има оригинални научни и приложни приноси, а представителна част от тях са публикувани в монографията му, в списания и научни сборници. Теоретичните му разработки имат и практическа приложимост, като част от тях са пряко ориентирани към учебната работа; в) научната и преподавателската квалификация на кандидата несъмнено е на много високо равнище;

2. давам, на основание чл. 29б, ал. 1 от ЗРАСРБ, чл. 61, ал. 1 от ППЗРАСРБ и чл. 116, ал. 1 от ПУРПНСЗАДСУ, положителна оценка на преподавателската и научно-изследователската дейност на доц. д-р Павел Атанасов Сарафов, която ме мотивира категорично към положително заключение за избора му на академичната длъжност „професор“.

3. препоръчвам на Научното жури, на основание чл. 29в във връзка с 27а, ал. 1 от ЗРАСРБ, чл. 62, ал. 1 във връзка с чл. 58, ал. 1 от ППЗРАСРБ и чл. 118, ал. 2 от ПУРПНСЗАДСУ, да изготви доклад с предложение до Факултетния съвет на Юридическия факултет при Софийския университет „Св. Климент Охридски“ да избере доц. д-р Павел Атанасов Сарафов на академичната длъжност „професор“ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ в област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.6. „Право“, научна специалност „Гражданско и семейно право“, за нуждите на катедра „Гражданскоправни науки“ на Юридическия факултет при Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

София, 30.11.2018 г.

Изготвил становището: (п)

(проф. д.ю.н. Георги Пенчев)